

Fuktängar

Fuktängar med blåttåtel och starr

Molinia meadows on calcareous, peaty or clayey-siltladen soils (Molinion caeruleae)

EU-kod: 6410

Länk: Gemensam text (namn och koder)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf#2

Beskrivning av naturtypen

Länk: Gemensam text (beskrivning av naturtypen)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
#2

Utdrag ur EU:s tolkningsmanual

Molinia meadows of plain to montane levels, on more or less wet nutrient poor soils (nitrogen, phosphorus). They stem from extensive management, sometimes with a mowing late in the year or, they correspond to a deteriorated stage of draining peat bogs.

Sub-types

37.311 - on neutro-alkaline to calcareous soils with a fluctuating water table, relatively rich in species (Eu-molinion). The soil is sometimes peaty and becomes dry in summer.

37.312 - on more acid soils of the Junco-Molinion (*Juncion acutiflori*) except species-poor meadows or on degraded peaty soils.

In some regions, these grasslands are in close contact with *Nardetalia* communities. For the Molinia meadows of river valleys, a transition toward *Cnidion dubii* alliance is observed.

Svensk tolkning av definitionen

Hävdpräglade fuktängar med blåtåtel eller starr nedanför trädgränsen. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

Två undertyper finns:

6410 a) Fuktängar på neutrala till alkaliska, kalkrika jordar med ett varierande vatteninnehåll, ofta relativt artrika. Här ingår bl.a. ”kalkfuktängen”.

6410 b) Fuktängar på surare jordar, ibland torvrika, med blåtåtel, tåg- och starrarter. Typen varierar beroende på hävd och hävdintensitet.

Kommentarer

Fuktängar är en vanlig naturtyp i hela Sverige och är starkt varierande beroende på geografisk belägenhet och markens beskaffenhet. Naturtypen är beroende av hävd, antingen genom bete eller slåtter.

Fuktängarna kan vara mycket örtrika och kan ibland hysa ovanliga växter. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. De har också mycket stor betydelse för fågellivet.

Mark som på grund av igenväxning, felaktig skötsel eller annan påverkan i stort sett saknar karakteristiska arter och inte går att restaurera inom en rimlig tid bör i normalfallet inte räknas som naturtyp. Detta gäller även mark som är så starkt gödningspåverkad att kvävegynnade växter helt dominerar fältskiktet.

Gränsdragning mot andra naturtyper

- Vid ett torvdjup större än 3 dm och riklig förekomst av rikkärsmossor se rikkärr (7230).
- På marker med klockkljung i sydvästra Sverige se fukthedar (4010).
- Vid krontäckning av träd och buskar (som inte är av igenväxningskaraktär) på över 30 % se trädklädd betesmark (9070) eller skogshabitat. Om naturtypen inte är i gynnsamt tillstånd och på restaureringsmark kan täckningsgraden av träd och buskar vara högre än 30 %. I dessa fall utgörs dock en del av träd- och buskskiktet av igenväxningsvegetation som bör röjas undan. Om starka naturvårdsmässiga skäl finns kan naturtypen undantagsvis även vid gynnsamt tillstånd tillåtas ha en högre täckningsgrad av träd och buskar än 30 %.
- För mark på västkusten med saltpräglad vegetation se salta strandängar (1330).
- I anslutning till bräckt vatten vid Östersjökusten se strandängar vid Östersjön (1630).
- Om området ligger vid större vattendrag norr om norrlandsgränsen (Limes Norrlandicus) överväg svämängar (6450).

Viktiga strukturer och funktioner

- Tillräcklig markfuktighet.
- Tydligt hävdpräglad markvegetation.
- En för naturtypen naturlig artsammansättning
- Öppen miljö som i normalfallet inte har mer än 30 % täckningsgrad av träd och buskar.
- Naturlig hydrologi
- För vissa varianter av naturtypen krävs återkommande översvämningar.
- Naturlig näringsstatus (ej gödningspåverkat annat än från betande djur).

Betydelsen av olika strukturer och funktioner kan variera mellan olika objekt och vid bevarandearbetet måste det enskilda objektets förutsättningar beaktas. Det kan även finnas ytterligare strukturer och funktioner förutom de ovan nämnda som har betydelse i enskilda fall.

Typiska och karakteristiska arter

NATURVÅRDSVERKET 2011
VÄGLEDNING FÖR 6410 FUKTÄNGAR

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	K-art	T-art	Grupp*	Region
Kärlväxter					
<i>Bartsia alpina</i>	svarthö	K-art			
<i>Bidens cernua</i>	nickskära		T-art	1, 2	B, K
<i>Bistorta vivipara</i>	ormrot		T-art	1, 2	A, B, K
<i>Briza media</i>	darrgräs	K-art	T-art	1, 2	B, K
<i>Cardamine pratensis</i>	ängsbräsma		T-art	1, 2	B, K
<i>Carex capillaris</i>	hårstarr		T-art	1	A, B, K
<i>Carex echinata</i>	stjärnstarr		T-art	1, 2	B, K
<i>Carex flacca</i>	slankstarr	K-art	T-art	1	B, K
<i>Carex flacca</i>	knagglestarr	K-art			
<i>Carex hartmanii</i>	hartmanstarr		T-art	1, 2	B
<i>Carex hostiana</i>	ängsstarr	K-art	T-art	1	A, B, K
<i>Carex nigra</i>	hundstarr	K-art			
<i>Carex panicea</i>	hirsstarr	K-art	T-art	1, 2	A, B, K
<i>Carex pulcaris</i>	loppstarr	K-art	T-art	1	A, B, K
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	ängsnycklar		T-art	1	A, B, K
<i>Dactylorhiza maculata ssp. maculata</i>	junfgru marie nycklar		T-art	2	A, B, K
<i>Danthonia decumbens</i>	knägräs		T-art	1, 2	B, K
<i>Eleocharis quinqueflora</i>	tagelsäv		T-art	1	A, B, K
<i>Euphrasia rostkoviana ssp. rostkoviana</i>	stor ögontröst		T-art	1	B, K
<i>Galium uliginosum</i>	sumpmåra	K-art	T-art	2	A, B, K
<i>Gentiana pneumonanthe</i>	klockgentiana		T-art	2	A, B, K
<i>Gentianella uliginosa</i>	sumpgentiana		T-art	1, 2	A, B, K
<i>Geum rivale</i>	humleblomster	K-art			
<i>Gymnadenia conopsea</i>	brudsporre		T-art	1	A, B, K
<i>Inula salicina</i>	krissla	K-art			
<i>Juncus conglomeratus</i>	knappståg	K-art			
<i>Juncus filiformis</i>	trädståg	K-art			
<i>Linum catharticum</i>	vildlin	K-art	T-art	1	A, B, K
<i>Lotus pedunculatus</i>	stor kärringtand	K-art			
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	gökblomster		T-art	2	B, K
<i>Molinia caerulea</i>	blåtåtel	K-art			
<i>Nardus stricta</i>	stagg		T-art	2	B, K
<i>Ophioglossum vulgatum</i>	ormtung		T-art	1	B, K
<i>Parnassia palustris</i>	slätterblomma	K-art	T-art	1, 2	A, B, K
<i>Pedicularis palustris</i>	kärrspira		T-art	2	A, B, K
<i>Pedicularis sylvatica</i>	granspira		T-art	2	A, B, K
<i>Pinguicula vulgaris</i>	tätört		T-art	1	A, B, K
<i>Polygala amarella</i>	rosettjungfrulin	K-art	T-art	1, 2	B, K
<i>Potentilla erecta</i>	blodrot	K-art	T-art	1	B, K
<i>Primula farinosa</i>	majviva	K-art	T-art	1	B, K
<i>Rhinanthus minor</i>	ängsskallra		T-art	2	B

NATURVÅRDSVERKET 2011
VÄGLEDNING FÖR 6410 FUKTÄNGAR

<i>Sanguisorba officinalis</i>	blodtopp	K-art			
<i>Scorzonera humilis</i>	svinrot		T-art	1, 2	B, K
<i>Selaginella selaginoides</i>	dvärglummer		T-art	1, 2	A, B, K
<i>Sesleria uliginosa</i>	älvväxing	K-art	T-art	2	A, B, K
<i>Succisa pratensis</i>	ängsvädd		T-art	1, 2	A, B, K
<i>Taraxacum sect. Palustria</i>	strandmaskroser		T-art	1	B, K
<i>Tetragonolobus maritimus</i>	klöverärt	K-art			
<i>Thalictrum flavum</i>	ängsruta		T-art	2	A, B, K
<i>Thalictrum simplex ssp. boreale</i>	nordruta		T-art	2	B
<i>Triglochin palustris</i>	kärrsälting		T-art	1, 2	A, B, K
<i>Trollius europaeus</i>	smörbollor		T-art	2	B, K
<i>Vaccinium uliginosum</i>	odon	K-art			
<i>Viola epipsila</i>	mossviol	K-art			
<i>Viola persicifolia</i>	strandviol	K-art			
Fåglar					
<i>Anas clypeata</i>	skedand		T-art	1, 2	B, K
<i>Anas penelope</i>	bläsand		T-art	1, 2	A, B
<i>Anas querquedula</i>	årta		T-art	1, 2	B, K
<i>Crex crex</i>	kornknarr		T-art	1, 2	B, K
<i>Gallinago gallinago</i>	enkelbeckasin		T-art	1, 2	B, K
<i>Motacilla flava</i>	gulärta		T-art	1, 2	B, K
<i>Numenius arquata</i>	storspov		T-art	1, 2	B, K
<i>Porzana porzana</i>	småfläckig sumphöna		T-art	1, 2	B, K
<i>Tringa totanus</i>	rödbena		T-art	1, 2	B, K
<i>Vanellus vanellus</i>	tofsvipa		T-art	1, 2	B, K

* Grupp

1. Kalkfuktäng
2. Blåtåtel/starräng

Klassificering enligt andra klassificeringssystem

Klassificeringssystem	Naturtypens motsvarighet
VIN:	5.2.3.3 Gräs-lågstarrängs-typ 5.2.3.4 Kalkfuktängs-typ 5.2.3.5 Blåtåtelängs-typ
EUNIS:	E3.5 Moist or wet oligotrophic grassland

Utbredning och förekomst

Länk: Gemensam text (utbredning och förekomst)

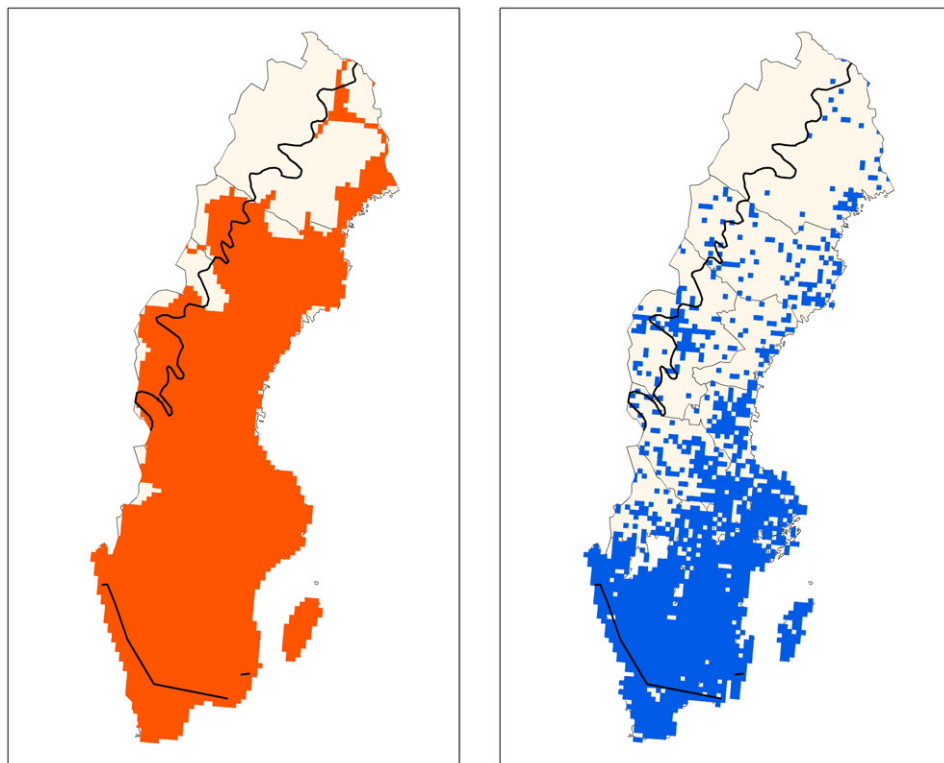
http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
#5

Rapporterad nationell bevarandestatus år 2007

Rapporterat 2007	Reg. A	Reg. B	Reg. K	Totalt
Natura 2000-områden				
Utpökade för naturtypen (st)	5	414	97	511
Utbredning				
Aktuellt värde (km ²)	25 600	308 500	24 800	358 900
Referensvärde (km ²)	35 000	308 500	24 800	368 900
Bedömning aktuell status	Dålig	Gynnsam	Gynnsam	
Bedömning trend	Stabil	Stabil	Stabil	
Förekomstareal				
Aktuellt värde (km ²)	26	200	90	316
Referensvärde (km ²)	100	800	400	1 300
Bedömning aktuell status	Dålig	Dålig	Dålig	
Bedömning trend	Försämring	Försämring	Försämring	
Kvalitet				
Bedömning aktuell status	Dålig	Dålig	Dålig	
Bedömning trend	Försämring	Försämring	Försämring	
Framtidsutsikt				
Bedömning aktuell status	Dålig	Dålig	Dålig	
Bedömning trend	Försämring	Försämring	Försämring	
Samlad bedömning				
Bedömning aktuell status	Dålig	Dålig	Dålig	
Bedömning trend	Försämring	Försämring	Försämring	

Kommentarer till rapporterade uppgifter

Skäl till att naturtypen inte bedöms ha gynnsam bevarandestatus är upphörd eller bristande hävd, igenväxning, gödsling, kvävenedfall, dräneringar, för små och fragmenterade arealer, bristande landskapsmosaik orsakat av rationellt jord- och skogsbruk och en negativ utveckling för många arter som är knutna till naturtypen. Naturtypen har dessutom minskat kraftigt och fragmenterats under 1900-talet. Nämnade problem och nedläggningar av jordbruk förväntas bestå framöver. I alpin region bör utbredningsområdet ökas eftersom naturtypen saknas i vissa trakter där den borde finnas (kan bero på ofullständiga data eller på att nedläggningen av lantbruk slagit hårdare i vissa delar av alpin region).

Figur 1. Svenskt utbredningsområde (till vänster) och förekomstareal (till höger).

Förutsättningar för bevarande

Länk: Gemensam text (förutsättningar för bevarande)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
#8

Många insektsarter och fåglar är beroende av andra miljöer utanför naturtypen för häckning, skydd, födosök eller delar av sin livscykel. Det kan till exempel röra sig om andra gräsmarkstyper, buskmarker trädrika marker eller blomrika kantzoner.

Gynnsamt tillstånd/bevarandestatus förutsätter att de typiska arterna inte minskar påtagligt i området respektive på biogeografisk nivå eftersom typiska arter indikerar att naturtypen upprätthåller viss kvalitet och viktiga ekologiska funktioner.

Förvaltning/skötsel

Bete eller slåtter med höbärgning, röjning av igenväxningsvegetation. Skötseln ska utformas enligt objektets speciella natur- och kulturvärden. Objektets hävdhistoria bör i första hand vara vägledande för den fortsatta skötseln så att exempelvis ett objekt med lång kontinuitet av slåtter även fortsättningsvis hävdas genom slåtter och en sedan lång tid betad mark fortsätter att betas. Hävdtrycket kan variera inom

ett brett intervall så länge skadlig förnaansamling undviks och starkt slitna partier ej dominerar. Viss variation i markvegetationens höjd över tiden och mellan olika delar av objektet är en förutsättning för många arters överlevnad.

Det är vanligt att fuktängar har en historia som ängsmarker, och/eller har en flora och fauna innehållande arter som är känsliga för hårt bete under sommaren. Där det förekommer hotade eller regionalt sällsynta arter, eller där marken har en välbevarad ängsvegetation, är det motiverat att anpassa hävden efter det genom t ex begränsat bete under sommaren. Många fuktängar som har en mindre artrik växtlighet kan ändå vara lämpliga att slå, eller sköta med anpassat betetryck, för att gynna fågellivet.

I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.

För vissa varianter av naturtypen krävs återkommande översvämningar.

Hotbild

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Överbete. Alltför intensivt betetryck påverkar naturtypen negativt. Risken för överbete är dock inte lika stor i fuktiga marker som i torra.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- Kväveläckage från angränsande marker påverkar floran negativt.
- Dräneringar som torkar ut naturtypen.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Bevarandeåtgärder

- Gångse åtgärder för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus så att ingen försämringar för naturtypen sker, (dvs att dess intressen respekteras i fysisk planering, tillståndsprövning, generell naturvårdshänsyn, förvaltning av skyddade områden, artskydd och uppföljning samt övervakning).
- Åtgärder som kan minska kväveläckage och erosion från åkermarken är berättigade till EU-stöd. I regioner med miljöstöd för skydds-zoner bör länsstyrelsen uppmana till skydds-zoner på eventuella åkrar i anslutning till fuktängar.
- Landsbygdsprogrammets (2007-2013) miljöersättningar innebär att jordbrukare kan få ersättning för skötsel av slåtterängar och betesmarker. Jordbrukare som uppfyller vissa generella skötselvillkor kan få ersättning för allmänna värden. Länsstyrelsen beslutar om vilka marker som därutöver kan få ersättning för skötsel av särskilda värden och fastställer skötselvillkoren i en åtagandeplan. Stöd för kompletterande åtgärder kan lämnas när natur- och kulturmiljövärdena kräver skötsel som lövtäkt, lieslätter eller efterbete. Dessutom finns ett projektstöd för restaurering av slåtterängar och betesmarker. Ersättning för vissa insatser kan också erhållas från Utvald miljö inom landsbygdsprogrammet.
- Information och rådgivning bedrivs bland annat inom landsbygdsprogrammets åtgärder för kompetensutveckling av lantbrukare inom miljöområdet. Länsstyrelserna ansvarar för den regionala verksamheten som omfattar kostnadsfri enskild rådgivning, kurser och fältvandringar.
- Åtgärder för att uppnå miljökvalitetsmålen Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Ingen övergödning och Ett rikt växt- och djurliv ökar möjligheten att uppnå gynnsam bevarandestatus för naturtypen.
- Genomförandet av Åtgärdsprogram för Sydlig kärrsnäppa, Vadare på sydsvenska strandängar, Rikkärr, Jämtlandsmaskros, Alkonblåvinge och klockgentiana, Stor ögontröst.

Regelverk

Länk: Gemensam text (regelverk)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf

#11

- Naturtypen ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 1.
- Regelverk som är särskilt viktiga för naturtypen är de som är knutna till naturliga fodermarker och jordbrukets miljöersättningar samt markavvattning.
- Regelverk som är särskilt viktigt för naturtypens omgivning utöver det som nämns ovan är djurskyddsområden.

Bevarandemål, målbildindikatorer och uppföljning

Länk: Gemensam text (bevarandemål och uppföljning)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf#19

På Naturvårdsverkets hemsida om uppföljning i skyddade områden, finns en rapport (6379:2010) om uppföljnings i skyddade områden. Den beskriver arbetet med formulering av mål och användande av målbildindikatorer för att följa upp målen. Rapporten beskriver det generella arbetet, och uppföljningen i detalj beskrivs i manualer för uppföljning av olika naturtyper. Det finns även manualer för uppföljning av olika naturtypsgrupper. Där finns information om arbetsmetoder, och exempel på olika målbildindikatorer.

Det finns bland annat manualer för Betesmarker och slåtterängar, för Stränder och sanddyner, för Våtmarker, för Flygbildstolkning och för olika artgrupper.

Litteratur och kontaktuppgifter

Länk: Gemensam text (litteratur och kontaktuppgifter)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/natur/naturgemensam.pdf#0

Naturtyps- och ekosystemvis litteratur

Ekstam, U. & Forshed, N. (1992): Om hävdens upphör. Kärlväxter som indikatorarter i ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Ekstam, U. & Forshed, N. (1996): Äldre fodermarker. Betydelsen av hävdregimerna i det förgångna, Målstyrning, Mätning och uppföljning. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Götmark, F., Gunnarsson, B. & Andrén, C. (1998): Biologisk mångfald i kulturlandskapet - Kunskapsöversikt om effekter av skötsel av biotoper, främst ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket. Rapport 4835.

Jordbruksverket (1994-2003): Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet. Faktaserie.

Jordbruksverket (2001): Bete och betesdjur. Jordbruksverket, Jönköping.

Jordbruksverket. (1998): Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden. Jordbruksverket, Jönköping.

Riksantikvarieämbetet. (1994): Skötsel av kulturvärden i odlingslandskapet. Fakta-
bladserie.

Riksantikvarieämbetet. (1996): Odlingslandskapet - en lång markanvändnings
historia.

Kontaktuppgifter

Anders Jacobson,
anders.jacobson@artdata.slu.se
018-67 24 79

ArtDatabanken
Bäcklösavägen 10
Box 7007
750 07 Uppsala